

ВПЛИВ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ НА РІВЕНЬ БОРГОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ КРАЇНИ: ДОСВІД КРАЇН БАЛТІЇ ТА УКРАЇНИ

Метою статті є аналіз впливу ефективності державного антикризового регулювання на рівень боргового навантаження в Естонії, Латвії і Литві та можливість використання їхнього досвіду для удосконалення системи управління державним боргом України. У процесі дослідження застосовано загальнонаукові методи: порівняння (для розгляду ефективності державного антикризового регулювання в країнах Балтії та Україні), аналізу (під час дослідження антикризового регулювання в розрізі заходів щодо приватизації, лібералізації та стабілізації економіки), синтезу (під час обґрунтування доцільності запозичення зарубіжного досвіду для здійснення боргового менеджменту в Україні) та графічного методу (для відображення рівня державного боргу країн Балтії у 2007-2012 роках). Здійснено аналіз антикризової політики країн Балтії під час трансформаційної кризи початку 1990-х років, кризи 1998 року, пов'язаною з дефолтом в Росії та впливом світової економічної кризи 2008-2009 років; подано оцінку рівня їхнього боргового навантаження та розглянуто перспективи використання досвіду Естонії, Литви та Латвії в борговій політиці України. Проведене дослідження дало змогу виявити позитивні сторони досвіду країн Балтії під час здійснення державного антикризового регулювання та управління державним боргом для запровадження їхнього досвіду в практику управління державним боргом України як елемента системи антикризового регулювання економіки. Отримані результати дослідження можуть бути використанні для розробки середньострокових стратегій управління державним боргом України, а також заходів з удосконалення системи управління державним боргом України.

Ключові слова: державне антикризове регулювання; державний борг; криза; лібералізація; приватизація; стабілізація; боргова політика; боргове навантаження.

Постановка проблеми. На сьогодні перед Україною гостро стоїть питання підвищення ефективності системи управління державним боргом. З одного боку, це пов'язано з неефективною його структурою та високою вартістю обслуговування, а з іншого – зі швидкими темпами зростання обсягів державних запозичень в умовах розгортання кризових ситуацій як в економічній, так і в геополітичній сферах. Боргову політику України, як і антикризову політику в цілому, скоріш можна охарактеризувати як інстинктивну, аніж простежити довгострокову стратегію. З метою удосконалення боргового менеджменту та запобігання втраті фінансової безпеки країни доцільним є вивчення зарубіжного досвіду в цій галузі. Особливий інтерес для аналізу цього питання представляють країни Балтії, які свого часу, як і Україна, були частиною СРСР, а сьогодні є членами ЄС, на який спрямований інтеграційний курс нашої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз здійснення антикризових заходів країн Балтії та їхня ефективність описуються в аналітичних щорічних оглядах та звітах міжнародних фінансових організацій (МВФ, СБ, ОЕСР тощо). В Україні є деякі наукові дослідження з аналізу зарубіжного досвіду у сфері управління державним боргом та антикризового управління. Так, дослідженню питання управління державним боргом у пострадянських країнах присвячено працю В. Дудченко, антикризове регулювання економіки в країнах ЄС та особливості сучасного періоду були описані А. Арешкіною, антикризові заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн вивчав О. Барановський. При цьому, досвід управління державним боргом у країнах Балтії немає достатнього висвітлення у вітчизняній науковій літературі, хоча є актуальним для України в контексті можливості його використання як векторних орієнтирів для

удосконалення вітчизняної системи управління державним боргом.

Постановка завдання. Аналіз впливу ефективності державного антикризового регулювання на рівень боргового навантаження в Естонії, Латвії та Литві та можливість використання їхнього досвіду для удосконалення системи управління державним боргом України.

Для досягнення мети в статті виконувались такі завдання:

1) аналіз заходів антикризової політики країн Балтії в період трансформаційної кризи початку 1990-х років, кризи 1998 року, пов'язаною з дефолтом в Росії та впливом світової економічної кризи 2008-2009 років;

2) оцінка боргового навантаження країн та перспектив використання досвіду Естонії, Литви та Латвії в борговій політиці України.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні у світі немає практично жодної країни, яка б не мала державного боргу. Однак, кожна з них диференціюється за структурою та рівнем боргового навантаження, які залежать від ефективності монетарної та фіскальної політики, антикризового регулювання, інвестиційного рейтингу країни тощо. Саме по собі явище державного боргу не є негативним, оскільки державні запозичення є лише додатковими фінансовими ресурсами, а позитивний чи негативний ефект, отриманий від їх залучення, прямо залежить від боргової політики країни та напрямів їх використання.

Важливим є факт, що на момент розпаду СРСР країни Балтії мали схожі вихідні умови з Україною. По-перше, соціально-економічні системи знаходилися в стані кризи. По-друге, була налагоджена співпраця з міжнародними фінансовими організаціями для спільної розробки реформ. По-третє, ці країни не мали зовнішнього боргу, оскільки Російська Федерація, як правонаступниця СРСР, відповідно до угоди [1], взяла на себе відповідальність за всі його борги.

Станом на 31.12.2013 року, аналізуючи відношення державного боргу до ВВП, можна розділити ці країни на дві групи: країни з низьким рівнем боргового навантаження та країни з помірним рівнем боргового навантаження. До першої з них належить Естонія, державний борг якої дорівнює 10 % від її ВВП. До другої групи країн належать Латвія – 38,1 %, Литва – 39,4 % [2] та Україна – 33,3 % [3].

Нинішній стан державного боргу значно залежить від ефективності здійснення антикризових заходів у період трансформаційної кризи початку 1990-х років, кризи 1998 року, пов'язаною з дефолтом в Росії та впливом світової економічної кризи 2008-2009 років.

З метою здійснення антикризового регулювання в період першої кризи була організована співпраця з міжнародними фінансовими організаціями та інститутами. З їх допомогою був розроблений сценарій, який передбачав трансформацію соціально-економічних систем шляхом проведення приватизації, лібералізації та стабілізації соціально-економічних систем.

Уже в 1991 році в балтійських країнах було створено нормативно-правове поле, яке сприяло притоку іноземних інвестицій. Це було зроблено з метою більш успішного проведення процесу приватизації, що мало призвести до зменшення масштабів падіння ВВП, оскільки пошук ефективного інвестора міг запобігти ліквідації підприємств, які не могли адаптуватися до нових ринкових умов господарювання.

Наступним напрямом у проведенні економічної політики трансформації стала приватизація державної власності. У кожній з країн, що аналізуються, вона проходила в три етапи, однак мала свої особливості залежно від обраної моделі. Григор'єв Л. та Агібалов С. [4] виокремлюють дві моделі здійснення приватизації: акціонерну в Литві та модель пошуку стратегічного інвестора, здатного викупити підприємство повністю, в Естонії та Латвії.

Аналіз ефективності та темпів приватизаційних процесів у країнах Балтії дозволяє зробити висновок, що лідером у цій сфері виступає Естонія. В цій країні вже до середини 1990-х років вона була практично завершеною. Питання приватизації було покладено на новостворене Естонське приватизаційне агентство. Приватизація малих підприємств відбувалася в основному шляхом продажу їх на аукціоні, а великих – за допомогою тендерів. Швидкі темпи приватизації в Естонії стали наслідком проведення жорсткої політики, згідно з якою держава не викупувала підприємства, не списувала їхні борги та не надавала фінансової підтримки. Чітко дотримувався закон про банкрутство. У кінцевому рахунку підприємства були поставлені перед вибором – або приватизація, або ліквідація.

У Литві проведення приватизації також позитивно вплинуло на стан державних фінансів. Її характерною ознакою була її демократичність та соціальна орієнтованість. Перший етап (1991-1995 рр.) передбачав видачу ваучерів населенню, на основі використання яких було приватизовано 95 % державного житлового фонду, частини промислових підприємств та сільського господарства. Другий етап (1995-1996 рр.) передбачав прийняття Закону «Про приватизацію державної та муніципальної власності», а також створення Агентства з приватизації, яке здійснювало нагляд за процесом приватизації. На цій стадії було приватизовано 489 з 1114 компаній (44 %). Третя стадія приватизації розпочалася Фондом державного майна у 1997 році та триває до сьогодні. На цьому етапі увага сконцентрована на великих підприємствах державного значення. Процедура приватизації таких підприємств здійснюється шляхом проведення прозорих міжнародних тендерів, які готуються і проводяться за участю міжнародних фінансових консультантів. Особливістю цього етапу є те, що приватизація здійснюється лише за готівкові гроші (не за ваучери).

У Латвії здійснення приватизації було найменш ефективним. На першому етапі (1991-1993 рр.) був прийнятий Закон «Про конверсію державного майна» та відбувалася приватизація малого та

середнього держмайна. Однак ефективність приватизації була низькою через відсутність відповідного інституціонального забезпечення. Зокрема, на початкових етапах не було створено спеціальної структури – Агентства з приватизації. Усі питання в цій сфері залишилися в компетенції міністерств, що, по-перше, породило корупцію серед директорів підприємств і чиновників, а по-друге, знизило темпи проведення приватизації, оскільки хід приватизації часто залежав від інтересів працівників міністерств. Другий етап (1994–1996 рр.) пов'язаний зі зміною політичних сил при владі, які сприяли прийняттю нового закону про приватизацію, створенню Фонду держмайна, агентства з приватизації та виникненню ваучерного ринку. Темпи приватизації були не достатньо високими, що розцінювалося як незадовільний показник. Пік приватизації припав на третій етап (з 1997 р.). Однак, разом з покращенням темпів приватизації, виявилася її неефективність, оскільки в результаті приватизації великих підприємств, деякі з них (Valsts Elektrotehniskā Fabrika, Rīgas Autobusu Fabrika, ALFA) припинили своє функціонування [5].

Приватизація в Україні, на відміну від Балтійських країн, мала деформовану структуру приватизаційного процесу. На першому етапі (1992–1994 рр.), коли в країнах Балтії відбувалася приватизація дрібних та середніх об'єктів державного майна, в Україні більше половини від приватизованих об'єктів становили середні та великі підприємства. Якщо аналізувати за сферами приватизації, то за планом це мали стати торгівля, побутове обслуговування та громадське харчування, але фактично їх приватизація відбулася на другому етапі (1995–1998 рр.), а на першому об'єктами приватизації стали великі промислові підприємства, приватизацію яких планувалося здійснити пізніше, після формування ринкової інфраструктури.

Неефективність та непродуманість механізмів ваучерної приватизації зумовили формування тіншової економіки, оскільки ваучерна модель була спрямована на соціальні, а не економічні очікування, і суперечила конкурентним, ринковим методам приватизації.

Третій етап, який передбачав проведення грошової приватизації, розпочався в 1998 р. з прийняттям Закону України «Про державну програму приватизації на 1998 рік». За планом вона мала стимулювати реального власника та створити вторинний ринок акцій приватизованих підприємств, що, у свою чергу, допоможе створити сприятливі умови для залучення інвестицій як вітчизняного, так і іноземного капіталу, поповнити дохідну частину бюджету країни. Однак, по факту, основних цілей не було досягнуто. Національний товаровиробник не задовольняє потреби внутрішнього ринку і неконкурентоспроможний на світовому. Основною метою нових власників-приватизаторів є одержання високих прибутків від тіншового бізнесу, перетворення їх на іноземну валюту і вивезення за межі країни, що стало основою для формування так званої абсентейстської форми власності [6].

Отже, аналізуючи процес приватизації в країнах Балтії та порівнюючи їхній досвід з українськими реаліями, можна зробити висновок, що, з одного боку, здійснення приватизації є правильним кроком, оскільки приватне підприємство завжди економічно ефективніше, ніж державне. Однак, з іншого боку, форма власності не є єдиним або вирішальним фактором рентабельності підприємства. Це означає, що приватизація має здійснюватися ефективно. Її основна мета має полягати не лише в отриманні прибутку від продажу підприємства та зміні кількісного співвідношення між державною та приватною формами власності (короткострокова перспектива), а в пошуках інвестора, який би забезпечив його подальше функціонування та розвиток. Таким чином, у довгостроковій перспективі це дозволить зберегти існуючі або створити нові робочі місця, що підвищить рівень зайнятості населення, забезпечить податкові надходження до бюджету, а також, у випадку експорторієнтованого підприємства, матиме позитивний вплив на стан платіжного балансу країни. Такої ефективності вдалося досягти в Естонії та Литві, менш ефективною приватизація була в Латвії, а в Україні високої ефективності досягти не вдалося.

Наступним напрямом трансформаційних процесів була лібералізація економіки. Так, в Естонії, починаючи з 1991 року, був здійснений перехід до вільного ціноутворення. У Латвії та Литві такий процес пройшов дещо пізніше, однак завершився до кінця 1992 р. Процес лібералізації цін у цілому в країнах Балтії пройшов досить швидко та без суттєвого опору з боку населення. Регулювання цін залишалося лише на деякі товари та послуги, які вироблялися державними підприємствами-монополістами.

Лібералізація цін неминуче призводить до їхнього стрибка, що викликає інфляцію, а та, у свою чергу, спад виробництва. У рамках проведення стабілізації основних макроекономічних показників був здійснений перехід до національних валют. У червні 1992 року було введено в обіг естонську крону, у березні 1993 р. – латвійський лат, а в червні 1993 р. – литовський лит. Введення в обіг національних валют сприяло стабілізації грошово-кредитної сфери. Так, поступово відбувалося зниження темпів інфляції, збільшення обсягів зовнішньої торгівлі та поступова стабілізація макроекономічних показників.

Окрім того, було зроблено значні кроки в контексті лібералізації умов торгівлі та розширення торговельних ринків. Так, у 1994 р. всі три країни Балтії підписали угоду з ЄС про зону вільної торгівлі, а в 1999 р. вступили у Світову організацію торгівлі (СОТ).

Щодо лібералізації цін в Україні, то вона проводилася в два етапи. На першому етапі була проголошена повна лібералізація цін. Вона розпочалася у 1992 році і в умовах відсутності конкуренції вже в тому ж році призвела до гіперінфляції, яка в цей період стала значним чинником тотального зuboжіння населення.

На відміну від країн Балтії, де проводилася політика стабілізації, в Україні здійснювалася проінфляційна політика з необмеженою грошово-кредитною емісією. Уряд практично не намагався вдатися до жорсткої грошово-кредитної політики. Перебування у рублевому просторі, наявність єдиної валюти для колишніх радянських республік до цього не заохочувало.

Друга хвиля лібералізації цін, що почалася у жовтні-листопаді 1994 року, викликала новий вибух інфляції. Господарські підсумки 1994 року принесли нові розчарування; для економіки України він виявився найскладнішим. Незважаючи на певне зниження інфляції, її рівень становив понад 400 %. Найсильнішим за всі роки незалежності було падіння виробництва. У 1995 році відбулася певна стабілізація грошово-кредитної сфери. Рівень інфляції в Україні поступово знижувався і становив 181,7 % за рік. Це дозволило зміцнити грошову одиницю країни, підняти довіру до неї, і, таким чином, створювалися передумови для подальшого проведення грошової реформи [7]. Грошова одиниця – гривня була введена в обіг у вересні 1996 року, що в подальшому також сприяло зниженню рівня інфляції в країні.

Отже, аналізуючи процеси лібералізації та стабілізації економік країн Балтії, можна зробити висновок, що в них відбувалося проведення виваженої та погодженої з МФО макроекономічної політики, була створена значна кількість ринкових інститутів. При цьому, процеси лібералізації та стабілізації соціально-економічної системи відбувалися швидшими темпами, з менш негативним впливом на купівельну спроможність населення країни та викликали менший спад економіки, ніж в Україні. Також країнам Балтії притаманний низький рівень корумпованості владних структур, у той час як в Україні досконало не продумана та не прорахована стратегія формування ринкової економіки призвела до неконтрольованих негативних наслідків, у тому числі криміналізації економіки та переходу значних сум коштів до тіньової економіки.

Таким чином, ефективність, швидкість та узгодженість антикризової політики країн Балтії сприяли переходу до фази економічного підйому вже в 1994-1995 рр. і засвідчили успішний процес проходження трансформаційної кризи, а швидкі темпи приватизації та стабілізації сприяли відсутності необхідності залучення державного боргового фінансування.

У цей же час в Україні починається нагромадження зовнішнього боргу, який формувався за рахунок отримання зовнішніх позик від міжнародних фінансових організацій – Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку (СБ) та Європейського банку реконструкції і розвитку (ЄБРР). Боргову політику України можна охарактеризувати негативно, оскільки мало місце нераціональне використання запозичених коштів, які переважно спрямовувалися на статті споживчого спрямування та фінансування бюджетних дефіцитів.

Перехід до ринку та створення економіки відкритого типу зумовило вразливість до зовнішніх шоків, яким став негативний вплив фінансової кризи 1998 року в Росії. Дефолт у Росії зумовив погіршення макроекономічних показників і країн Балтії, і України, хоча і різною мірою. Так, враховуючи більшу направленість економічних зв'язків Балтійських країн з ЄС та скандинавськими країнами, негативний вплив дефолту в Росії викликав незначний спад ВВП у 1999 році в Литві на 1,5 %, у той час як в Естонії лише на 0,3 %, а в Латвії взагалі збереглося помітне зростання (3,3%) [4, с. 122].

Натомість Україна мала дуже тісні зв'язки з Російською Федерацією, тому російська фінансова криза поширилася і на економіку України. У цей період в Україні фіксуються значні розриви платіжного балансу та низькі валютні резерви. Постає необхідність реструктуризації наявних боргових зобов'язань. Вперше було здійснено низку операцій щодо реструктуризації внутрішнього та зовнішнього державного боргу – через заміну облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) було продовжено термін запозичень і зменшено тиск виплат за ОВДП. Сумарні боргові виплати сягнули 71,4 % річного обсягу дохідної частини держбюджету.

На цьому етапі Україна зіткнулася із значними труднощами, пов'язаними з суттєвим скороченням можливостей урядових запозичень як із зовнішніх, так і з внутрішніх джерел. Це пов'язано з тим, що після фінансової кризи 1998 року Міністерство фінансів здійснило програму заміни частки внутрішнього боргу України на нові боргові зобов'язання з метою зменшення впливу кризових явищ на економіку країни, і це було розцінено міжнародними фінансовими колами як суверенний дефолт і одразу знайшло відображення у зниженні кредитного рейтингу України.

У 2000 році в Україні існувала найреальніша загроза того, що кредитори пред'являть вимоги щодо дострокової виплати всієї суми боргу за невиконання зобов'язань за позиками, що б призвело до дефолту. В Україні дефолту було уникнуто шляхом успішного проведення реструктуризації [8].

Ефективне проведення процесів приватизації, лібералізації та стабілізації в країнах Балтії, а також відповідність їхніх економічних показників критеріям Маастрихтського договору сприяли вступу в 2004 році цієї групи країн в ЄС. Це, у свою чергу, підвищило інвестиційний клімат у цих країнах та сприяло притоку іноземних інвестицій. Однак, разом з тим, структура економіки цих країн була дещо змінена. Так, значно знизилася частка промисловості, при цьому протягом зазначеного періоду простежувалася тенденція до розширення сектору послуг. Якщо говорити про Латвію, яка найбільше постраждала від впливу світової економічної кризи 2008-2009 рр., серед країн, які аналізуються, то варто відзначити, що в ній ще до початку кризи 2008 р. фактично відбулася деіндустріалізація: доля промисловості в структурі економіки

скоротилася практично вдвічі – до 13,7 %. У Литві та Естонії доля промислового виробництва знизилася до 19,8 % та 20,9 %. [4, с. 123]. Натомість зросла частка фінансового сектору.

Також серед причин було підвищення інвестиційного рейтингу країн Балтії та зниження кредитних ставок, а також роздування «бульбашок» на різних ринках, головним чином на ринку нерухомості.

З метою подолання наслідків світової фінансової кризи балтійські країни вжили різних заходів. Так, в Естонії, рівень кредитування в якій був помірним, а рівень державного боргу низьким, було прийнято рішення скоротити витрати бюджету в 2009 році на 8 млрд крон (511 млн євро) або на 8 %. До секвестру бюджету та підвищення податкового тягара зводилися антикризові заходи Литви.

Прибутковий податок було зменшено з 24 % до 20 %, але ПДВ і податок на прибуток було збільшено з 18 до 19 % і з 15 до 20 %. При цьому було скасовано численні пільги щодо оподаткування [9, с. 15].

У Латвії серед антикризових заходів урядом було скорочено бюджетні витрати (на 15 % у 2009 році) та скорочено заробітні плати для працівників бюджетної сфери. У податковій сфері було підвищено ПДВ з 18 до 21 %. Однак таких заходів виявилось не достатньо для подолання кризових явищ. Тому було взято кредит МВФ на суму 7,5 млрд євро.

Тенденції зміни боргового навантаження в країнах Балтії в період світової економічної кризи зображено на рис. 1.

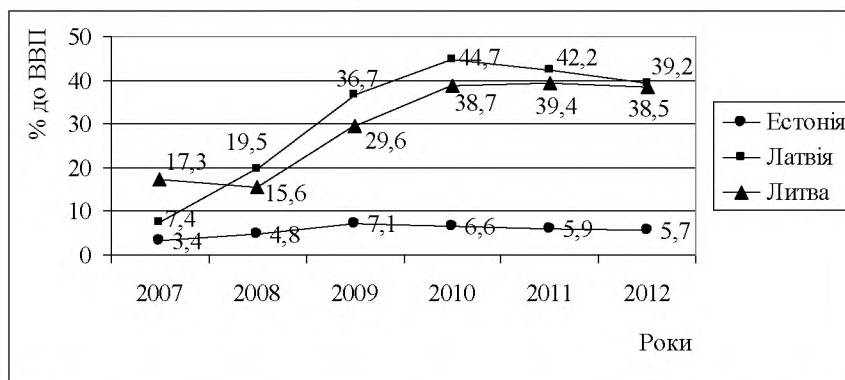

Рис. 1. Рівень державного боргу в країнах Балтії у 2007-2012 рр.

Складено за [2]

Отже, зростання рівня державного боргу в період кризи характерне для Латвії та Литви, однак ці показники знаходяться в допустимих межах. Важливо відмітити, що протягом розгортання світової кризи країнам вдавалося дотримуватися норм Маастрихтського договору та не перевищувати відношення державного боргу до ВВП за рівень 60 %.

Рівень державного боргу України також зростає протягом цього періоду. Так, якщо на кінець 2007 року він становив 9,9 % ВВП України, то у 2008 р. – 13,8 %, 2009 р. – 24,9 %, 2010 р. – 29,9 %, 2011 р. – 27,4 %, 2012 р. – 28,3 %, 2013 р. – 33,3 % [3] та далі має тенденцію до зростання у зв'язку з отриманням кредитів на суму 17 млрд дол за програмою Stand-by (СТА) для підтримки платіжного балансу країни.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За період незалежності країни Балтії, як і Україна, потрапили під вплив трьох економічних криз. Перша з криз мала місце на момент розпаду СРСР та була отримана у спадок країнами разом із незалежністю. Порівнюючи ефективність антикризових заходів країн Балтії і України, можна зробити висновок, що, по-перше, країни Балтії мали більш вигідні стартові умови, по-друге, процес приватизації державної власності у них пройшов більш швидко та ефективно, що не допустило розгортання корупції та тіньової економіки, як це було в

Україні. Проведення лібералізації економіки та стабілізації соціально-економічних показників здійснювалося в рамках чітко орієнтованого інтеграційного курсу та розумної макрофінансової політики, розробленої за консультативної підтримки міжнародних фінансових організацій.

Більша орієнтація на європейські ринки та менша на торговельні відносини з Росією зменшили негативний вплив фінансової кризи 1998 років, у той час як в Україні в цей період виникла загроза дефолту та постала гостра необхідність удосконалення боргової політики.

Сприятливий інвестиційний клімат у країнах Балтії сприяв зниженню кредитних ставок та розширенню кредитування, особливо іпотечного. Тому з метою подолання наслідків світової фінансової кризи балтійські країни вжили ефективних антикризових заходів. В Естонії достатньо було здійснення секвестру бюджету, в Литві було здійснено і секвестр, і підвищено рівень податкового навантаження, а в Латвії, окрім секвестру та підвищення ставок податків, виникла необхідність залучення кредитної допомоги з боку МВФ.

Щодо можливості використання зарубіжного досвіду для економічних реалій України, то доцільним є створення ринкових інститутів, які сприятимуть зменшенню корупції в політичних

колах, розкраданню державних коштів та неефективної приватизації державного майна. Стосовно політики у сфері управління державними боргом, то для України в умовах геополітичної кризи, яка спостерігається на сьогодні, доцільним є створення ефективного нормативно-правового поля для залучення іноземних інвестицій в Україну. Приток іноземних інвестицій дасть змогу покращити платіжний баланс країни без залучення додаткових кредитів та підвищення податкового навантаження. Оскільки зростання боргового навантаження може призвести до втрати фінансової

незалежності та боргової безпеки, а підвищення боргового навантаження призведе до скорочення сукупного попиту в країні та ще більшого поглиблення кризи.

Напрямами подальших досліджень є вивчення боргового менеджменту інших країн-членів ЄС з точки зору доцільності та можливості адаптації їхнього досвіду до економічних умов України з метою підвищення ефективності системи управління державним боргом в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про врегулювання питань правонаступництва стосовно зовнішнього державного боргу та активів колишнього Союзу РСР: Угода між Україною і Російською Федерацією від 09.12.1994 р. № 643_055 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/643_055.
2. General government gross debt [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdde410&plugin=1>.
3. Державний та гарантований державою борг України станом на 31.12.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=224493.
4. Григорьев Л. Страны Балтии в поисках выхода из кризиса / Л. Григорьев, С. Агибалов // Вопросы экономики . – 2010. – № 4. – С. 122–138.
5. Турчина Т. Латвийский опыт приватизации [Електронний ресурс] / Т. Турчина // Зеркало недели. Украина. – № 16, 21 апреля 1995. – Режим доступу : http://gazeta.zn.ua/ECONOMICS/latviyskiy_opyt_privatizatsii.html.
6. Єщенко П. С. Сучасна економіка : навч. посіб. / Ю. І. Палкін, П. С. Єщенко. – К. : Вища школа, 2005. – 372 с.
7. Тимочко Н. О. Економічна історія / Н. О. Тимочко, О. А. Пучко, Л. М. Рудомьоткіна та ін. – К. : КНЕУ, 2000. – 268 с.
8. Шандарук О. М. Сучасний стан ринку боргових зобов'язань в Україні / О. М. Шандарук, О. С. Недзведовська // Студентські наукові записки. Серія «Економіка». – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2008. – С. 71–78.
9. Барановський О. Антикризисні заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн / О. Барановський // Вісник національного банку України. – 2009. – № 4 (158). – С. 8–19.

С. Н. Жиленко,

Черноморский государственный университет имени Петра Могилы, г. Николаев, Украина

ВЛИЯНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО АНТИКРИЗИСНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЭКОНОМИКИ НА УРОВЕНЬ ДОЛГОВОЙ НАГРУЗКИ СТРАНЫ: ОПЫТ СТРАН БАЛТИИ И УКРАИНЫ

Цель статьи – анализ влияния эффективности государственного антикризисного регулирования на уровень долговой нагрузки в Эстонии, Латвии и Литве и возможность использования их опыта для совершенствования системы управления государственным долгом Украины. В процессе исследования применены общенаучные методы: сравнение (для рассмотрения эффективности государственного антикризисного регулирования в странах Балтии и Украине), анализа (при исследовании антикризисного регулирования в разрезе мер по приватизации, либерализации и стабилизации экономики), синтеза (при обосновании целесообразности заимствования зарубежного опыта для осуществления долгового менеджмента в Украине) и графического метода (для отображения уровня государственного долга стран Балтии в 2007-2012 годах). Осуществлен анализ антикризисной политики стран Балтии во время трансформационного кризиса начала 1990-х годов, кризиса 1998 года, связанного с дефолтом в России и влиянием мирового экономического кризиса 2008-2009 годов; дана оценка уровня их долговой нагрузки и рассмотрены перспективы использования опыта Эстонии, Литвы и Латвии в долговой политике Украины. Проведенное исследование позволило выявить положительные стороны опыта стран Балтии при осуществлении государственного антикризисного регулирования и управления государственным долгом для внедрения их опыта в практику управления государственным долгом Украины как элемента системы антикризисного регулирования экономики. Полученные результаты исследования могут быть использованы при разработке среднесрочных стратегий управления государственным долгом Украины, а также при разработке мер по совершенствованию системы управления государственным долгом Украины.

Ключевые слова: государственное антикризисное регулирование; государственный долг; кризис; либерализация; приватизация; стабилизация; долговая политика; долговая нагрузка.

S. M. Zhylienko,

Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolayiv, Ukraine

**THE INFLUENCE OF THE STATE CRISIS MANAGEMENT EFFECTIVENESS
ON THE LEVEL OF A COUNTRY'S DEBT BURDEN:
EXPERIENCE OF BALTIC STATES AND UKRAINE**

Purpose. The purpose of the article is to analyze of the impact of the public crisis management efficiency on the level of the debt burden in Estonia, Latvia and Lithuania and the possibility to use their experience for improving Ukrainian public debt management.

Methodology of research. In the research the author used general scientific methods of comparison (to consider the efficiency of state crisis management in the Baltic States and Ukraine), of analysis (the study of crisis management measures in the context of privatization, liberalization and economic stabilization), of synthesis (to substantiate expediency of transferring foreign experience of public debt management into Ukraine) and of the graphical method (to visualize the level of public debt in the Baltic States in 2007-2012).

Findings. The analysis of the anti-crisis policy of the Baltic States during the transformational crisis of the early 1990s, the crisis of 1998 related to the default of Russia and the influence of the global economic crisis of 2008-2009 is conducted; the estimation of the level of their debt burden is given and the prospects of using the experience of Estonia, Lithuania and Latvia in Ukraine debt policy are studied.

Originality. The study made it possible to identify positive aspects of the experience of the Baltic States in the implementation of public crisis management and public debt management for the implementation of their experience in the practice of Ukrainian public debt management as part of crisis management system of the economy.

Practical value. These results can be used in the development of medium-term public debt management strategies of Ukraine, as well as the development of measures to improve public debt management in Ukraine.

Keywords: crisis management; public debt; crisis; liberalization; privatization; stabilization; debt policy; debt burden.

Рецензенти: Євчук Л. А., д. е. н., професор;
Якубовський С. О., д. е. н., професор.